

Крис Кели (*Chris Kelley*), експерт в сектор
„Строителство“ на профсъюз УНИА

**Die Gewerkschaft.
Le Syndicat.
Il Sindacato.**

Правото на стачка и ролята му за социалното партньорство

Работно посещение в Швейцария на тема: Уреждането на спорове и
нормативната уредба за правото на стачка

Работна среща България-Швейцария

Какво е стачка...?

От гледна точка на труда, стачката е:

- Демократично решение от организирани работници за колективно прекратяване на работа;
- Колективно действие, предизвикано от общи интереси на група служители;
- Основно право на работника и инструмент за колективно договаряне;
- Като форма на „ultima ratio - последна възможност“, е легитимен и ефективен инструмент в процеса на договаряне между работниците и работодателите.

Какво е стачка...?

Поради структурния дисбаланс между работодателите и служителите:

"Без право на стачка, *колективното договаряне* е обречено да остане *колективна просия ...*"

Обща правна рамка

“Без свободата на сдружаване или, с други думи, без организации на работодатели и работници, които са автономни, независими и овластени с необходимите права и гаранции за подпомагане и защита правата на техните членове и за повишаване на общото благополучие, принципът на трипартизъм би бил нарушен, ако не и напълно лишен от всякакъв смисъл, а възможностите за по-голяма социална справедливост - със сериозни предразсъдъци.

МОТ- Принципи на правото на стачка

Обща правна рамка

Швейцарската конституция изрично гарантира правото на стачка

Включено в член 28 от Конституцията (свобода на сдружаване):

Чл. 28 Право за създаване на професионални организации и асоциации

1. Служителите, работодателите и техните организации имат право да се обединяват, за да защитят интересите си, да създават асоциации и да се присъединят или да не се присъединят към такива асоциации;
2. Споровете трябва винаги да бъдат разрешавани чрез преговори или посредничество.
3. Стачките и протестите са разрешени, ако се отнасят до трудови правоотношения и не противоречат на изискванията за запазване на мирните трудови правоотношения или за водене на помирителни процедури.
4. Законът може да забрани на определени категории лица да предприемат стачни действия.

Широка правна рамка

Следните елементи произтичат от чл. 28 на федералната конституция:

- **Никой работодател не може законно да уволни работник за участие в законна стачка;**
- **Професионалните съюзи трябва да могат да се свързват / комуникират със служителите и в тази връзка да имат **достъп до работните места;****
- **В случай на стачка държавата трябва да остане напълно неутрална и да не се намесва в стачката по начин, който би могъл да компрометира нейния резултат.**

Стачката като „последна възможност“ в колективното договаряне

Обичайна последователност от събития, които при определени обстоятелства могат да причинят стачка (пример):

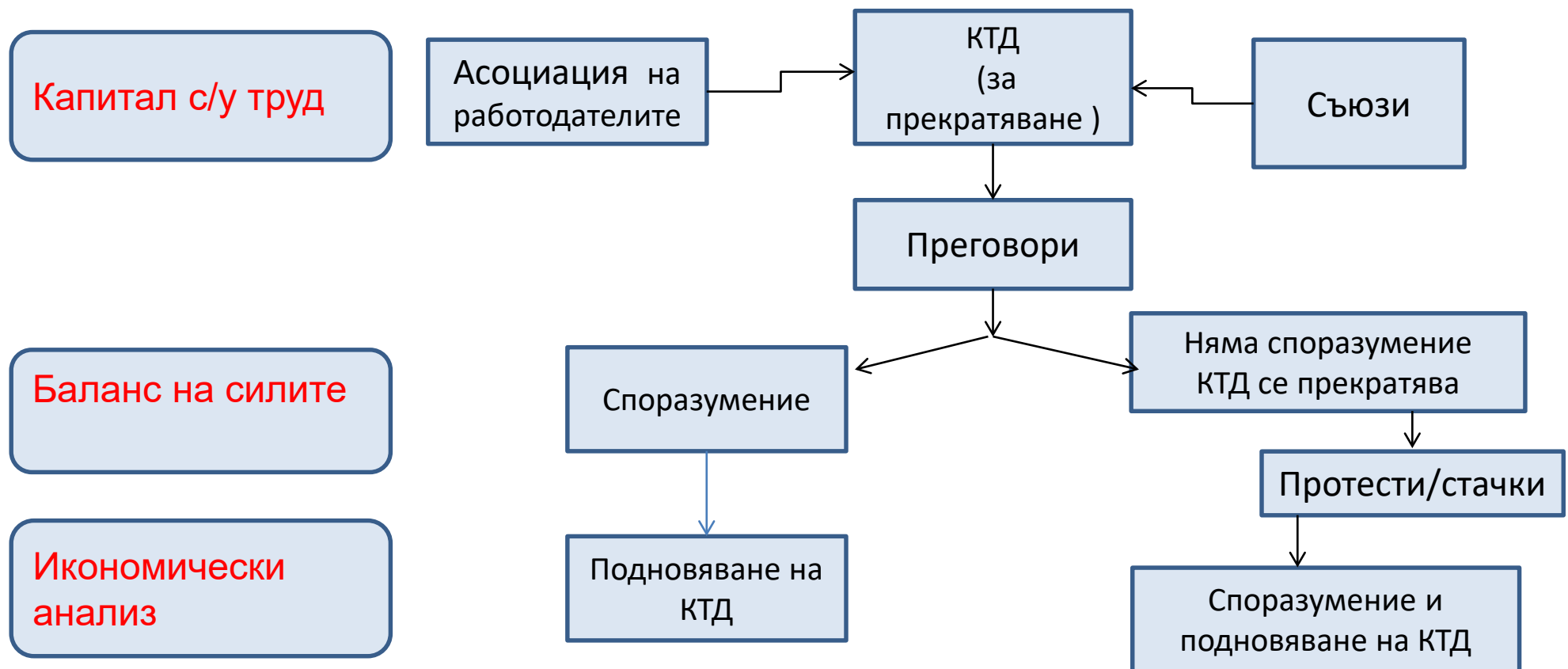
- Служителите определят своите искания заедно с техния профсъюз (например чрез въпросник) и след това ги предават на работодателя или асоциацията на работодателите.
- Съюзът започва преговори с работодателя / асоциация на работодателите.
- *Преговорите са (все още) неуспешни.*
- Работниците организират събрание, на което определят и гласуват следващите действия;
- Работниците/служителите организират публична демонстрация
- *Преговорите са (все още) неуспешни*
- Организираните работници може временно да стачкуват
- *Преговорите са (все още) неуспешни.*
- Организираните работници започват стачка за неопределено време
- Преговорите са успешни

Уреждане на спорове: перспективата на труда

Структурен конфликт на интереси между капитала и труда

Предприятия, в които има колективни трудови договори

Договорна рамка

В много колективни трудови договори (КТД), индустриалните клаузи за помирение ограничават използването на стачки по време на договорния период.

***Относителни* клаузи за помирение.**

- **Забрана на стачки за казуси, които вече са записани и уредени чрез КТД (например за минималното заплащане, ако е определено и записано в КТД).**

***Абсолютни* клаузи за помирение:**

- **Цялостна забрана на стачките, като възможност за колективно договаряне за периода на договора.**

Взимайки в предвид горното: Докато клаузата за помирение може да забрани правото на стачка по време на договорния период, тя не ограничава непременно други форми на колективни действия и протести (демонстрации, протестни събрания, петиции и т.н.).

И: Веднага след изтичането на КТД и/или ако не може да бъде договорено ново споразумение навреме, изтича и клаузата за помирение.

Пример: Строителните работници се борят за ранно пенсиониране през 2002 г.

Продължителното искането накрая е постигнато – след национална стачка:

- Проучвания и съобщения в пресата: ранното пенсиониране в строителството беше поискано от синдикатите още в края на 80-те години.
- Март 2002: Преговори - придружени от събрания и протестни действия - водят до споразумение за ранно пенсиониране.
- Юни 2002: Строителните предприемачи едностранно оттеглят своето съгласие за споразумението.
- След демонстрации и протести, е обявена национална стачка на 4^{ти} ноември 2002 – която ще стане най-голямата стачка в Швейцария от десетилетия.
- Стачката активизира преговорите, работодателите се съгласяват на споразумение само няколко дни по-късно.
- От тогава: строителните работници в Швейцария се пенсионира на 60 години – пет години преди общоприетата възраст за пенсия.

Не само като изолирано събитие:
„Ренесансът на стачките“ в неолибералната ера

TagesAnzeiger

Завръщането на трудовия спор

Lange Zeit waren Streiks in der Schweiz die grosse Ausnahme. Doch der langfristige Vergleich zeigt, dass Arbeitnehmer heute so oft zu Kampfmassnahmen greifen wie schon lange nicht mehr.

„Дълго време стачките в Швейцария са голямо изключение. Дългосрочното сравнение обаче показва, че работниците днес прибегват до стачни мерки толкова често, колкото не са правили от дълго време.“

Tagesanzeiger, Септ. 5th 2016

Не само като изолирано събитие: „Ренесансът на стачките“ в неолибералната ера

Докато стачките обикновено представляват легитимен инструмент за договаряне, честотата им е пряко свързана с по-голямата икономическа политика

Streikende pro Jahr (Durchschnitt)

TA-Grafik mt/Quellen: Seco, BfS, Andreas Rieger/Unia

Не само като изолирано събитие:

«Ренесансът на стачките» в неолибералната ера

Фактори за „ренесанс на стачките“:

- „Златните години“ на икономически растеж и просперитет приключиха
  - **нарастващи различия в разпределението на богатата**
- По-силна култура на неолиберализма от страна на работодателите по отношение както на условията на труд, така и на индустриалните отношения.
  - **ново поколение работодатели, които са по-малко приобщени към социалното партньорство и по-склонни към намаляване на ползите за работниците**
- Преговорите станаха по-трудни в резултат на икономическата ситуация.
  - **Стана все по-трудно за професионалните съюзи да постигат резултати „само“ посредством преговори**
- Повече самоуверени съюзи, които са се приспособили към настоящата ситуация
  - **Стачката е не само нормализирана, като инструмент, но се доказва и като ефективна**